

Cuestión teórica nº 9

A nova monarquía dos Reis Católicos (unión dinástica, reorganización político-administrativa).

Nesta pregunta o alumnado deberá referirse á unión dinástica das Coroas de Castela e de Aragón a través do matrimonio de Sabela de Castela e Fernando de Aragón, explicando a reorganización político-administrativa que tivo lugar, sobre todo, en Castela a través de novas institucións. Tamén se debe sinalar que o devandito proceso completouse coa utilización de institucións relixiosas, como a Inquisición, con fins políticos e que tivo como un dos seus principais obxectivos lograr o sometemento da nobreza.

A resposta básica debe incidir nas seguintes cuestións:

- A unión dinástica das Coroas de Castela e Aragón a través do matrimonio de Sabela de Castela e Fernando de Aragón.
- A reorganización político-administrativa a través de novas institucións.
- A política de sometemento da nobreza.
- A utilización de institucións relixiosas como a Inquisición con fins políticos.

Para ter cualificación de notable ademais de facer referencia ás cuestións básicas, debe explicar cunha certa profundidade polo menos unha delas. Para sobresaliente, ademais de facer referencia ás cuestións básicas, debe afondar nunha ou explicar con certa profundidade polo menos dúas delas.

No século XV, o **casamento de Isabel de Castela e Fernando de Aragón** uniu os dous reinos e deu orixe á **unificación territorial**, ao conquistar Granada e anexionarse Navarra. Os Reis Católicos estableceron as bases do **Estado moderno**. En 1492, **Cristovo Colón**, en nome da Coroa castelá, acadaba o continente americano, iniciándose a súa conquista e colonización. Os descendentes dos Reis Católicos, a **dinastía dos Austria**, gobernaron o **Imperio** máis grande e importante do século XVI. Mais no século XVII, as guerras e os problemas económicos conduciron a unha fonda crise.

Os Reis Católicos foron o primeiro exemplo de **monarquía autoritaria** nos reinos hispánicos. Con eles finalizou o convulso tempo baixo-medieval dominado polos enfrontamentos entre os nobres e entre estes e a monarquía. Os novos monarcas uniron as súas Coroas para gañar peso e poder, construíron as institucións e organismos do Estado moderno, impuxeron o seu poder político por enriba do da nobreza e o clero e estableceron unha política de alianzas internacionais, que lles outorgaba poder e influencia en Europa.

O casamento entre Isabel de Castela e Fernando de Aragón en 1469, herdeiros das dúas coroas con maior peso e importancia da Península, deu lugar á creación en 1479, cando acceden ambos os dous ao trono, a unha nova entidade política: a **Monarquía Hispánica**. Esta monarquía debe entenderse como unha **unión dinástica** de dúas Coroas, na que cada reino seguiu a rexerse polas súas leis e institucións (Cortes, Consellos...), polo que se conformou un **Estado plural e non unitario**, integrado por uns territorios (Castela, Aragón, Cataluña, Valencia, territorios vascos ...) que só tiñan en común unha mesma monarquía, un rei.

Denominábase España á asociación de todos os pobos da Península Ibérica, pero non tiña un significado político, só xeográfico; de tal xeito que os Reis Católicos non utilizaron a denominación de Reis de España senón dos diferentes reinos que a formaban. Permaneceron diferenciadas as súas leis, as súas institucións, coas súas Cortes en cada reino e as súas moedas. As fronteiras, entre os diversos territorios obrigaban ao pagamento de dereitos sobre as mercadorías.

Agora ben, na nova monarquía, as leis e disposicións reais eran asinadas por representantes de ambos os dous reinos de forma conxunta (Tanto Monta, Monta Tanto Isabel como Fernando) e as súas institucións xuráronse mutua lealdade. A pesar deste aparente equilibrio, o maior peso territorial, demográfico e económico de Castela ao longo dos séculos XVI e XVII orixinou unha **crecente castelización** da monarquía e o descenso do peso político da Coroa de Aragón.

Pero un territorio unido non era suficiente. Os monarcas coincidían tamén na necesidade de **impoñer a súa autoridade á nobreza e a parte do clero**, que durante a Baixa Idade Media se levantaran repetidamente contra o poder real. Para iso, primeiro venceron polas armas á nobreza e aos grandes señores eclesiásticos na **batalla de Toro** en 1476 e impuxeron a súa autoridade. Despois recuperaron parte do patrimonio real nas mans dos señores, aínda que aceptaron garantir á aristocracia e á Igrexa o seu poder e influencia a cambio da súa **submisión política**. Deste xeito, consolidaron os privilexios dos señoríos xurisdiccionais de nobres e eclesiásticos e o seu poder dentro da Mesta. Por outra banda, as Leis de Toro de 1505 xeneralizaron a institución do **morgado**, que vincula as terras aos grandes títulos nobiliarios.

Unha vez dominados a nobreza e clero, os monarcas organizaron unha serie de **institucións eficaces para afirmar a autoridade real**. Deste modo crearon:

- Un **exército permanente**, no que a nobreza, arredada da política, conservou cargos e prerrogativas.
- Un **corpo de embaixadores**, que atendía os asuntos diplomáticos, para reforzar a política exterior.
- A figura dos **corrixidores**, que eran delegados do poder real en vilas e cidades, presidían os concellos e tiñan funcións xudiciais e de orde pública.

Así mesmo, os Reis Católicos reorganizaron outras institucións:

- **Consello Real**, apartando á gran nobreza e introducindo letrados e **secretarios** procedentes da baixa nobreza e da burguesía.

- As **Cortes** perderon protagonismo, sobre todo en Castela, e só se reunían cando os reis precisaban máis recursos financeiros ou cando tiñan que confirmar o novo rei.
- A **Audiencia** de Valladolid para a administración de Xustiza. Crearon tamén outras novas en Sevilla e Galicia.

Na **Coroa de Aragón** mantivéronse as institucións tradicionais, así como o maior peso político das Cortes. Agora ben, instituíuse o cargo de lugartenente, logo denominado **vicereí**, que era o representante dos reis que exercía de forma plena a autoridade real. Igualmente, continuou vixente a figura do **Xustiza Maior** de Aragón, que tiña a misión de exercer de árbitro entre o rei e os seus súbditos. En Cataluña e Valencia seguiron a funcionar as súas propias institucións xudiciais.

Malia as reformas, controlar os territorios da Coroa, impoñer as leis e controlar os excesos da nobreza e do clero non foron tarefas fáciles. Por iso, durante o seu reinado os Reis Católicos desprazábanse de maneira practicamente continua por todo o territorio para impartir xustiza e reforzar a súa autoridade, **sen establecer unha capital fixa**.

A **sociedade** na época dos Reis Católicos mantiña, en esencia, as mesmas características que na Baixa Idade Media. Era, xa que logo, **maioritariamente rural, con predominio social da nobreza e profundamente dominada polas crenzas relixiosas e o poder da Igrexa**. Tanto na Coroa de Castela como na de Aragón, nas décadas precedentes producíranse fondas conmocións sociais: guerras civís, levantamentos campesiños, crise demográfica ...

Os novos monarcas non só querían impoñer a súa autoridade senón tamén **pacificar os seus reinos e cohesionar a poboación**. Así, dunha banda **contentaron os privilexiados** e consolidaron os privilexios xurisdicionais nos señoríos de nobres e eclesiásticos e o seu poder dentro da Mesta e xeneralizaron a institución do morgado que vinculaba as terras aos grandes títulos nobiliarios. Doutra, crearon institucións como a **Santa Irmandade** en 1476, unha institución con atribucións de policía e tribunal de xustiza para restaurar a seguridade nos campos de Castela e acabar co bandoleirismo. Igualmente, Fernando o Católico promulgou a **Sentenza Arbitral de Guadalupe, que establecía a abolición dos malos usos a favor dos remensas e conseguiu acabar coa guerra civil en Cataluña**.

Pero ademais, como produto da peculiar historia medieval, a sociedade da época dos Reis Católicos presentaba un gran pluralismo relixioso, no que cristiáns, xudeus e musulmáns convivían con dificultade nos límites do enfrontamento. Os monarcas atoparon, na **imposición da fe católica**, o mecanismo **para integrar e unificar os habitantes dos seus reinos**. A denominación de Reis Católicos deriva, precisamente, do seu empeño en preservar e difundir o catolicismo perseguindo de forma sistemática a quen pertencía a outras crenzas.

O instrumento central para impoñer a ortodoxia católica foi o **Tribunal da Santa Inquisición**, creado polo Papado no século XIII para reprimir a herexía, a superstición e a bruxaría. A Inquisición non actuara en Castela e atopábase en retroceso en Europa e mais na Coroa de Aragón, onde si se implantara. Os Reis Católicos convertérono nun **instrumento de control ideolóxico e de unidade relixiosa**, ao lle encargar a persecución dos sospeitosos de herexía, e moi especialmente dos xudeus e musulmáns convertidos ao catolicismo (convertos).

Unha das primeiras decisións reais en defensa da unidade relixiosa foi a **expulsión en 1492 dos xudeus que non aceptasen converterse ao catolicismo**. Foi o episodio final dunha persecución, iniciada xa na Idade Media. A saída iniciouse no ano 1482, en Andalucía, pero a súa expulsión xeral foi aprobada en marzo de 1492. Afectou unhas 150.000 persoas en Castela, unhas 30.000 en Aragón, cuxas propiedades foron confiscadas, e unhas 50.000 persoas, aproximadamente, aceptaron ser bautizadas.

Coa conquista de Granada, aos mudéxares que habitaban na coroa de Aragón, uns 110.000, e en Castela, arredor de 25.000, agregáronse outros 200.000 granadinos. De acordo coas Capitulacións de Granada, os vencidos conservarían os seus bens, os seus sinais de identidade, a súa relixión e non se forzaría a súa conversión ao cristianismo. Mais as presións dos cristiáns e as campañas de conversión forzosa, emprendidas polo Cardeal Cisneros, desencadearon aa sublevación dos mudéxares do Albaicín, as Alpuxarras e a Serranía de Ronda. Entre 1499 e 1501 foi reprimida militarmente por Fernando e en 1502 os mudéxares tiveron que escoller entre a conversión ou a expulsión. Os

mudéxares convertidos ao cristianismo foron chamados mouriscos. Lográbase así o obxectivo de acadar un Estado homoxéneo, no que, en teoría, non había minorías relixiosas.